

ĐIỆP NGỮ

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Hiểu được thế nào là điệp ngữ và giá trị của điệp ngữ.
- Biết sử dụng điệp ngữ khi cần thiết.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

1. Điệp ngữ là lặp lại có ý thức những từ ngữ nhằm mục đích nhấn mạnh ý, gây ấn tượng sâu sắc hoặc gợi những cảm xúc trong lòng người. GV có thể tìm được rất nhiều ví dụ về điệp ngữ trong SGK Ngữ văn.

2. Điệp ngữ có nhiều dạng.

a) Điệp ngữ nối tiếp. Ví dụ :

*Anh đã tìm em, rất lâu, rất lâu
Cô gái ở Thạch Kim Thạch Nhọn
Khăn xanh, khăn xanh phơi đầy lán sớm
Sách giấy mở tung trắng cả rừng chiều*

[...]

*Chuyện kể từ nỗi nhớ sâu xa
Thương em, thương em, thương em biết mấy.*

(Phạm Tiến Duật)

b) Điệp ngữ cách quãng. Ví dụ :

*Cháu chiến đấu hôm nay
Vì lòng yêu Tổ quốc
Vì xóm làng thân thuộc
Bà ơi, cũng vì bà
Vì tiếng gà cục tác
Ổ trứng hồng tuổi thơ.*

(Xuân Quỳnh)

c) Điệp ngữ chuyển tiếp (điệp ngữ vòng). Lặp từ ngữ cuối câu trước và đầu câu sau. Ví dụ :

*Cùng trông lại mà cùng chẳng thấy,
Thấy xanh xanh những mấy ngàn dâu.
Ngàn dâu xanh ngắt một màu,
Lòng chàng ý thiếp ai sầu hơn ai ?*

(Đoàn Thị Điểm (?))

3. Điệp ngữ có tác dụng làm nổi bật ý, gây cảm xúc mạnh ở người nghe, người đọc.

"Điệp từ ngữ có cơ sở tâm lí : các kích thích nếu xuất hiện nhiều lần sẽ có khả năng gây sự chú ý. Điệp từ ngữ không phải là sự trùng lặp vô ích mà là sự trùng lặp có giá trị tăng tiến về nội dung biểu hiện."

(Cù Đình Tú, *Phong cách học và đặc điểm tu từ tiếng Việt*)

4. Cần phân biệt điệp ngữ mang giá trị chân chính là một biện pháp tu từ với sự lặp lại từ ngữ không cần thiết làm câu văn rườm rà, không mang một giá trị nào cả, như đoạn văn của một HS đã được dẫn ra ở phần Luyện tập.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC

Tiết học này, phần kiến thức không có gì phức tạp, không chiếm nhiều thời gian. Có thể dùng nhiều thời gian để làm bài tập.

Hoạt động 1. Tìm hiểu thế nào là điệp ngữ và tác dụng của điệp ngữ.

GV cho HS đọc và tìm các điệp ngữ ở khổ thơ đầu và khổ thơ cuối của bài *Tiếng gà trưa*.

GV có thể dẫn thêm một số đoạn văn xuôi hay (ở văn bản SGK hoặc ở các tác phẩm khác) để HS phân tích điệp ngữ. Cần lưu ý HS là điệp ngữ không phải chỉ có trong thơ ca mà còn có cả trong văn xuôi.

Về tác dụng của điệp ngữ trong khổ thơ đầu và cuối của bài *Tiếng gà trưa*, GV gợi dẫn HS phân tích tác dụng nhấn mạnh cảm giác khi nghe tiếng gà trưa và nhấn mạnh nguyên nhân chiến đấu của người chiến sĩ. Cũng có thể nói thêm về tác dụng của việc lặp lại nhiều lần câu *Tiếng gà trưa* như đã phân tích trong tiết Đọc – hiểu văn bản.

Hoạt động 2. Tìm hiểu các dạng điệp ngữ.

Qua các ví dụ, GV gợi dẫn HS tìm hiểu thế nào là điệp ngữ nối tiếp, thế nào là điệp ngữ cách quãng, thế nào là điệp ngữ chuyển tiếp (điệp ngữ vòng).

Hoạt động 3. Hướng dẫn HS làm bài tập (trang 153, SGK). Bài tập 1, 2, 3 làm ở lớp. Bài tập 4 làm ở nhà, GV chỉ định các cặp HS trao đổi bài cho nhau để nhận xét bài làm của nhau.

IV – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP

Bài tập 1. HS không khó khăn trong việc phát hiện các điệp ngữ nhưng có khó khăn trong việc phát hiện giá trị nội dung của điệp ngữ. GV gợi ý cho HS đứng về bối cảnh xã hội và tâm lí của nhân vật để phân tích các điệp ngữ này.

Bài tập 2. Đối chiếu với kiến thức ở phần II – SGK để làm bài tập này.

Bài tập 3. Đoạn văn này có thể viết gọn lại, bỏ bớt các từ ngữ trùng lặp không cần thiết.

V – TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Cù Đình Tú, *Phong cách học và đặc điểm tu từ tiếng Việt*, Sđd.
2. Đinh Trọng Lạc (Chủ biên), *Phong cách học tiếng Việt*, Sđd.